

Feledy Balázs

A rajzolás mindenhatósága

Miklosovits László grafikusművész munkásságáról

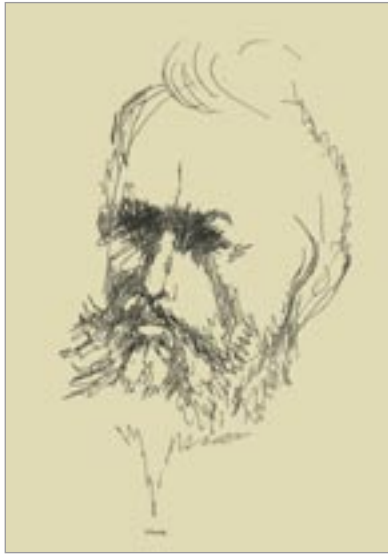
Az elmúlt fél évszázad magyar képzőművészete számtalan megpróbáltatáson és számtalan sikerélményen keresztül fejlődött azzá, ami. Csak tizenhét-tizennyolc éve mondjuk politikamentesnek művészetünket, de kétségtelen, hogy amíg a politika rátette kezét mindarra, amit képzőművészetnek hívunk, addig is születettek kitűnő és szuverén művészek és remekművek is. Nem azért, mert a politika segített, hanem legtöbbször azért, mert akadályozott. Az akadály nagy ellenőrző kifejtésére képes. Ez a képzőművészetben is megjelent. Illetve annak bizonyos ágazataiban. E sorok írója úgy látja, hogy míg a múlt század – tehát immár a XX. – hatvanas éveitől kezdve az úgynevezett iparművészet ágazataiból a magyar kerámiaművészet és textilművészet teljesített kiválót, addig a képzőművészetben belül erre a képzőművészet, a sokszorosító grafika volt képes. Jelentős iskolateremtő mesterek munkája következtében (Varga Nándor Lajos, Tarjáni Simkó Jenő, Koffán Károly, Szalay Lajos, Buday György, Domján József) több hullámban és több generációban érkeztek a jobbnál jobb művészek, kiválóságok és születtek jeles életművek. A húszas évek szülötteit (Raszler Károly, Reich Károly, Kass János, Feledy Gyula, Csohány Kálmán, Gácsi Mihály, Würtz Ádám), hamar követte a harmincas évek hulláma (élén Kondor Bélával, de Rékassy Csabával, Gyulai Líviusszal, Gacs Gáborral, Baranyay Andrással, Major Jánossal, Pásztor Gáborral). Majd jöttek a negyvenes évek szülöttei (Kocsis Imre, Somogyi Győző, Szemethy Imre, Szabados Árpád, Banga Ferenc, Sáros András Miklós, Prutkay Péter, Gémes Péter, Almásy Aladár). Teljesen kivételes és egyedülálló ív ez a magyar művészetben, amelyre ráadásul

jellemző, hogy menhelye és inspirálója a Képzőművészeti Főiskola volt. Ebben az időben ide betörni, e csapatba befurakodni kívülről, Főiskola nélkül, szinte lehetetlennek bizonyult. Illetve nagyon keveseknek sikerült.

Nos, erre a hosszas bevezetőre azért volt szükség, hogy végre kimondhassuk jelen írás egyik legfontosabb megállapítását, mely szerint *Miklosovits Lászlónak ez a betörés sikerült!* Ráadásul – divatos szociológiai szakszóval – halmozottan hátrányos körülmények között. Miklosovits nem Budapesten született, hanem Zalaegerszegen. Ugyan felvételt nyert a budapesti Képző- és Iparművészeti Gimnáziumba, kiválóan is érzi magát (barátai között van Tahi Tóth László, Rádóczy Gyarmathy Gábor, Koppány Simon), remek tanárai vannak, mint pl. Újváry Lajos, de tanulmányai közben – már korábban (négy évesen...) elvesztett édesapja után – édesanyja is meghalt. Saját lábára kellett állnia, rendkívül fiatalon, 1960-ban, amikor alig múlt tizenhat éves. S itt látjuk a csodát. A nehéz sorsú fiatalember jó géneket örökölt könyvművész-grafikus nagypapjától (padlásán sok kincset találhatott gyerekként), népművészet iránti érdeklődését erdélyi származású nagymamája segíthette elő. A negyvenes évek szülötte (1944. június 1.) még nincs húsz éves, amikor nyomtatásban megjelenik karikatúrája (1962), s éppen húsz, amikor szülővárosában már felfigyelnek rajzaira. Zalaegerszegen végez grafikai munkákat, de első önálló kiállítását Pilisen rendezte 1967-ben (mindössze 23 éves!). Ekkor rajzai már sorra jelennek meg lapokban, s az ifjú művész sokat olvas, mintegy készülődve a jövőre. Nem csak a világban, a szakmában is sok minden foglalkoztatja. *Albertirsára* költözik, ahol azóta is él és dolgozik (immár negyven éve!). Invenciózus rajzainak mennyisége is lenyűgöző! A hatvanas-hetvenes évek fordulóján expresszív, feszültségekkel teli jazz-muzsikusi portrékat készít. 1969-ben felvételt nyer a Fiala Képzőművészek Stúdiójába, 1971-ben a Művészeti Alapba. Aki ismeri a kor körülményeit, erre elismerően bólint, aki nem, azzal megosztjuk, hogy az akkori körülmények között 26 évesen, végső soron önképzéssel profivá érni és bekerülni a hivatásos művészek szervezetébe, mindezt nem Budapesten dolgozva, sok szakmai kapcsolat híján, nos ez nem kevés. Sőt: kifejezetten *robbanásszerű indulásnak* tartható, melyre hasonló példát sem nagyon tudunk. Akkori munkáit látva megállapítható: Miklosovits gyorsan fejlődött, alapos volt, elszánt, kreatív és olyan szakmai ösvényeket talált, ahol ebben az – elébb jelzett – zsúfolt szakmai szcénában is biztos alapokon haladhatott előre. Ekkoriban jelenik meg első könyvborítórajza nyomtatásban *H. G. Wells A szerencse kerekjei* című könyvének az Európa Könyvkiadónál. Intenzíven foglalkozni kezd *linó- és rézkarckészítéssel*, de sokszor monotípiával kell beérnie. Kísérletezik *alunymatokkal*, nem kevés eredménnyel, melyeknél alkalmazza a szolarizációt. *Sok téma* foglalkoztatja. Részt vesz az akkoriban népszerű Ezüstgerely pályázatokon. 1971-ben linómetszeteivel az első lapon jelenik meg az *Élet és Irodalom* egyik júliusi

Kölcsey Ferenc

Vajda János

Radnóti Miklós

Márai-illusztráció

Antik szerelem (illusztráció)

Radnóti-illusztráció

száma. Nagy László segíti pályáján, felismerve erejét, lendületét, tehetségét. Ebben az évben munkája bekerül a miskolci országos grafikai biennáléra. Illusztrációkat készít Demény Ottó verseihez, Bartók *Cantata Profana*-ja is megihletti. Művészetszervező is. Barátaival létrehozza, és évekig vezeti a Nagy István Csoportot. Újabb borító és kötésterveket készít (*Dosztojevszkij, Henry James*). Érdeklődése az *illusztrálás és a könyvművészet* felé fordul. Foglalkozik a kor divatos kultuszkönyvével, *Keyes Virágot Algernonnak* című regényével, de elkészíti *Picasso* sorozatát, s lapok készülnek népművészeti ihletésre. 1972 táján nagyméretű *egyedi tusrajzok* születnek műtermében, több 70 x 100 cm-es méretben. Ritka vállalkozás, csak kevesek merészkednek erre az útra. Rajzi kultúrája egyre összetettebb lesz, bonyolult képi szerkezetek születnek tolla nyomán. E nagyméretű rajzai ma is frissek, elevenek, időtállóak. 1973-ban jelenik meg feltűnően puritán, ám annál drámaibb illusztrációival *Jaroslav Iwaszkiewicz Mater Johanna és más elbeszélések* című kötete az Európánál. Munkáját maga az író is nagyra értékeli. Miközben foglalkozik az akkoriban oly divatos minikönyvek tervezésével, rajzolhatja *Krúdy, Karinthy, Hrabal* világát. 1974-ben újabb könyvek jelennek meg illusztrációival, s elkezdődik egy életében meghatározóan fontos tevékenység: az immár legendás *Rakéta regényújság* rajzainak készítése. Ontja a vázlatokat, egyéni tusrajzai készülnek, a monótipiák, rézkarcok, fa- és linómetszetek mellett. Harminc éves és teljességgel a pályán belül van. Küzdelmekkel, küzdésekkel, de eredményekkel, elismerésekkel. Egyaránt dolgozik az Európa, a Magvető, a Móra és a Szépirodalmi Kiadónak, a világirodalom és a magyar irodalom jeleseivel foglalkozhat. A hetvenes évek közepén tusrajzokon közelít Arany János költészetéhez. 1977-ben, Arany születése 160. évfordulója alkalmából Nagykőrösön országos figyelmet keltő kiállítást rendez új műveiből. Arany illusztrációiból több kiadvány születik, melyeket pályája csúcspontjainak tekinthetünk. 1982-ben *Keresztury Dezső* ír kitűnő esszéjét Miklosovits Arany-illusztrációiról. Felfigyel művészete elmélyült értékeire *Szörényi László* irodalomtörténész, aki később több kiállítását is megnyitja. A nyolcvanas évek elején új téma jelenik meg művészetében, vadászjelenetek megrajzolásával, amikor a *Nimród* vadászújság rajzolója lesz, Csergezán Pál és Balogh Péter utódaként. Újabb lehetőség a *mívesség, a briliáns rajzi felkészültség* igazolására. A *Nimród*hoz vezető út nem a véletlen műve volt. Akkoriban küldte ki a New York-i Bronx Múzeum meghívására rajzait, az Egyedi Grafikai Biennáléra. Bár különösebb politikai tartalmuk nem volt (aggódás a világ sorsáért), de ezt követően a belügyi rendőrség „utána nyúlt”, s egy évig nem kapott munkát, kiállítási lehetőséget. Rakéta-beli barátai tanácsára fordult a *Nimród* vadászlaphoz, ahol „szélárnyékban” átvészelte a BM különleges figyelmét. E munkáit 1985-ben önálló kiállításon mutatja be. Ezenközben egyre jobban elmélyül *Márai Sándor* olva-

sásában. A kezdeti eseti rajzok után módszeresen térképezi fel a Márai-életművet, kapcsolatot teremt *Mészáros Tibor* Márai-kutatóval. 1987-ben megjelenik a Rakétában *Marquez Egy előre bejelentett gyilkosság krónikája* című regénye, melyhez több rajzot készített.

A rendszerváltás Miklosovits sorsában is változást hoz. Nem feltétlenül kedvezőeket. Azok a könyvkiadók, lapok, melyek korábban sokat foglalkoztatták, sorra megszűntek, átalakultak. A kilencvenes évek elejére pedig már *súlyos életműnyi kollekció* van tarsolyában. Eddigre közel százötven (!) irodalmi mű illusztrációit, könyvtervét, borítótervét készítette el. 1997-ben, nagy küzdelmekkel Arany János születése 180. évfordulójára megjelenik Miklosovits László rajzaival egy rendkívül igényes Arany-kötet. Grafikai nagy magyar rajzi hagyományokra építenek, mégis *egyéniek*. Kötődnek ugyanis az adott műhöz, balladához, vershez, mégis minden esetben *autonóm műalkotások* is egyben. 1998-ban végre visszajut szülővárosába. A zalaegerszegi Városi Hangverseny- és Kiállítóteremben nyílik meg jelentős kiállítása, melyet a régen nagyra becsült és szeretett idősebb pályatárs, Németh János keramikusművész nyitott meg (aki pályája elején segítséget nyújtott neki Zalaegerszegen). Bemutatja Arany- és Radnóti-illusztrációit, s az új téma is megjelenik: a Márai Sándor-életmű olvasása kapcsán már évek óta tudatos módszerességgel készített művek sora. Kiállítás keretében 1999-ben Arany-illusztrációi eljutottak Nagyszalontára, 2000-ben pedig Márai Sándor munkái ihletésére készült rajzai Kassára. 2001-ben Kolozsvárott rendezett kiállítást, művei több helyen szerepelnek Erdélyben és Felvidéken. 2004-ben a művész *hatvanadik születésnapja* alkalmából hatvan művét mutatja be a budapesti Duna Galériában. Szörényi László jeles elemzésekkel vezeti be az ünnepi alkalmat. S Miklosovits fáradhatatlanul dolgozik tovább. Tán érezhető: nem csak témáiban, de az alkalmazott technikák bőségét tekintve is, művészünk meglehetősen egyedi személyiség. Szinte nincs olyan sokszorosító grafikai eljárás, melyet ne használt volna. S látva lapjait, azt érezzük, hogy mindig *műfaj-tiszták* e munkái. A rézkarc finomsága, a linómetszet nyersessége átlényegített. Ám ez a sokoldalúság mégis mintha leginkább az *egyedi rajzok* során nyerné el szinte egyedülálló *kivételességét*. Ha kell, akkor a természet-megfigyelés legelmélyültebb felfogásában látjuk műveit, adott esetben 6B-s ceruzával megrajzolva. Ám a tustoll kezelése – akár a színes vagy fekete tus alkalmazásával – szinte kimeríthetetlen megvalósítási lehetőségeket ad számára. E rajzait rendkívüli változatosság, formagazdagság jellemzi, vékonyabb és vastagabb vonalakkal, aprólékos vagy éppen elnagyoltabb megoldásokkal. Mindezt festői eszközökkel bővíti. Visszamos, spriccel, foltokkal operál, ecsettel is dolgozik, lavírozással teszi festőivé munkáit. Íróportréinak sora kitűnő karakterérezékről ad bizonyágot.

Ha kell, kompozíciói szellősek, lazák, levegősek, ha kell, a

mű motívumvilága zsúfolt, telített. Művésznünk képes a humor empatis megközelítésére, ugyanakkor dráma-érzéke felfokozott. Leginkább talán sajátos látomásos realitásnak mondhatjuk, természetesen azokban a munkáiban, melyek autonóm grafikák.

Miklosovits László a szakma legbensőbb titkaiban is otthonosan mozog, s otthonos Pest megyében, ahol rengeteg kiállítást rendeztek munkáiból. Mégis sajátos *kívülállás* jellemzi személyiségét, pályáját. Többet kellene tudnunk, hallanunk róla, s leginkább műveit látni. Különös, tán inkább szociológiai, mint művészeti szempont, hogy kiállításait jellemzően muzeológusok, költők, irodalomtörténészek, írók, népművelők nyitották meg, s kevésbé felkészült művészettörténészek. Ennek tudható be, hogy bár pályájáról rengeteg a dokumentum (írás, képanyag, stb.), eddig igazán jelentős művészettörténeti elemzés nem nagyon készült munkásságáról. Tán ez az oka, hogy a negyvenes évek szülőtteit emlegető bevezető sorok, illetve alkotók közé nem automatikusan sorolódik be, s ezt a jogos *hiánypótlást* e kis figyelemfelhívó írással kíséreljük meg, ha nem is elvégezni, valamelyest elindítani. A

könyvtervező, képgrafikus, tervezőgrafikus, illusztrátor, s leginkább *rajzoló* Miklosovits László valódi szakmai helye művei által kijelöltetett. Most már csak ennek tudatosításával, hivatalos elfogadtatásával kell megküzdeni. Hátha ez lesz a könnyebb!

Budapest, 2008. március

Április 11-én, a Költészet Napján kiállítás nyílt Miklosovits László válogatott grafikai anyagából a zalaegerszegi Gönczi Galériában. A korai munkák, szólórajzok, nyomatok mellett helyet kaptak az Arany-illusztrációk, a Márai-„beleérezések” is, amelyek a legtöbb elismerést hozták a művésznnek. Egy gazdag életmű korszakaiba kaptunk „bepillantást”. A tíz évvel korábban történt hazatérést – az első átfogó kiállítást a Városi Hangverseny- és Kiállítóteremben – ez az újabb követte. Akkor is, most is – a régi barát, pályatárs – Németh János keramikumművész vállalta a „beavatott közvetítő” szerepét.

Németh János és Miklosovits László a költészet napi kiállítás megnyitóján a Gönczi Galériában

